

Соціальна політика в системі публічного управління: забезпечення рівного доступу до соціальних послуг

Світлана М. Петькун ¹*

¹ Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій (Україна). Завідувач кафедри публічного управління та адміністрування, д. держ. упр., доцент.

* Автор-кореспондент, e-mail: s.petkun@ukr.net

СТАТТЯ

АНОТАЦІЯ

Дослідницька

отримана:

3 вересня 2024 р.

переглянута:

7 жовтня 2024 р.

прийнята:

12 жовтня 2024 р.

опублікована

онлайн:

24 жовтня 2024 р.

Авторське право

© 2024 автора

Цей твір

ліцензовано на умовах Ліцензії Creative Commons «Із Зазначенням Авторства – Некомерційна 4.0 Міжнародна» (CC BY-NC 4.0).

DOI: [10.70651/3041-2498/2024.2.02](https://doi.org/10.70651/3041-2498/2024.2.02)

У статті досліджено актуальні проблеми соціальної політики в системі публічного управління України в умовах децентралізації з акцентом на забезпечення рівного доступу до соціальних послуг для всіх верств населення. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю адаптації соціальної політики до нових викликів. Основними проблемами визначено соціально-економічну нестабільність та наслідки війни. Метою є визначення основних проблем і чинників, які впливають на ефективність надання соціальних послуг. Дослідження спрямоване на пошук шляхів удосконалення соціальної політики на регіональному рівні. У дослідженні використано такі методи як порівняльний аналіз, статистичний огляд, індексний підхід та методологію оцінки ефективності соціальних послуг. Порівняльний аналіз досвіду таких країн, як Швеція, Німеччина, Франція та Естонія, дозволив виявити ефективні підходи до організації соціальної політики. Їхня практика може бути частково інтегрована в сьогоденні Україні. Результати дослідження показали, що децентралізація сприяла розширенню фінансової та організаційної автономії місцевих громад. Важливим є вплив війни, так як війна стала передумовою зниження інституційної спроможності органів влади, руйнування соціальної інфраструктури та дефіциту кадрів. У статті розроблено концептуальну модель оцінки рівного доступу до соціальних послуг. Ця модель включає п'ять основних компонентів: соціальний капітал, економічний потенціал, інфраструктуру, рівень урядування та цифрові можливості. За допомогою запропонованої моделі можна провести оцінку доступу до соціальних послуг. Така оцінка проводиться на основі об'єктивних показників, а також враховує регіональні особливості. Застосування моделі на практиці сприятиме виявленню сильних та слабких сторін соціальної політики на місцевому рівні, та разом з цим визначенню пріоритетних напрямів для подальшого розвитку. У висновках встановлено, що удосконалення механізмів фінансування, організації та моніторингу надання соціальних послуг є важливим завданням сьогодення. При цьому, ключовим аспектом, який враховуватиметься, є специфіка регіонів та сучасних викликів. Перспективи подальших досліджень включають розробку нових підходів до оцінки ефективності соціальних. Також майбутні дослідження мають бути спрямовані на вивчення впливу цифровізації на доступ до соціальних послуг, а також інтеграцію міжнародного досвіду щодо підвищення стійкості соціальної системи України.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

соціальна політика, публічне управління, рівний доступ, децентралізація, соціальні послуги, інституційна спроможність, війна, цифровізація.

e-ISSN 3041-2498

Public Management and Policy

<https://www.eu-scientists.com/index.php/pmap>

Social policy in the public administration system: Ensuring equal access to social services

Svitlana Petkun 1*

¹ State University of Information and Communication Technologies (Ukraine). Head of the Department of Public Management and Administration, Doctor of Science in Public Administration, Associate Professor.

* Corresponding Author, e-mail: s.petkun@ukr.net

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Research Article

Received:

3 September 2024

Revised:

7 October 2024

Accepted:

12 October 2024

Published online:

24 October 2024

Copyright © 2024
by author

This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)

DOI: [10.70651/
3041-2498/2024.2.02](https://doi.org/10.70651/3041-2498/2024.2.02)

The article explores current issues of social policy within the public administration system of Ukraine in the context of decentralization, focusing on ensuring equal access to social services for all population groups. The relevance of the research is driven by the need to adapt social policy to new challenges. Key problems identified include socio-economic instability and the consequences of the war. The objective is to identify the main problems and factors affecting the effectiveness of social services delivery. The research aims to find ways to improve social policy at the regional level. The study employs methods such as comparative analysis, statistical review, index-based approach, and social service efficiency evaluation methodology. A comparative analysis of countries like Sweden, Germany, France, and Estonia revealed effective approaches to organizing social policy, with their practices partially applicable in today's Ukraine. The research results indicate that decentralization has expanded the financial and organizational autonomy of local communities. The war's impact has been significant, leading to reduced institutional capacity of authorities, the destruction of social infrastructure, and workforce shortages. The article proposes a conceptual model for assessing equal access to social services, which includes five key components: social capital, economic potential, infrastructure, governance level, and digital capabilities. This model enables the evaluation of access to social services based on objective indicators while accounting for regional specificities. The practical application of this model will help identify strengths and weaknesses in social policy at the local level and determine priority areas for future development. The conclusions emphasize that improving the mechanisms of financing, organizing, and monitoring social service delivery is a crucial task today. A key consideration is the specific characteristics of regions and contemporary challenges. Future research prospects include developing new approaches to evaluating the effectiveness of social services. Additionally, future studies should focus on examining the impact of digitalization on access to social services and integrating international experience to enhance the resilience of Ukraine's social system.

KEYWORDS

social policy, public administration, equal access, decentralization, social services, institutional capacity, war, digitalization.

1. Вступ

Соціальна політика виконує фундаментальну роль у забезпеченні соціальної стабільності та стійкого розвитку суспільства в системі публічного управління. Її основне завдання - створення рівних можливостей доступу до соціальних послуг для всіх верств населення. Проблема трансформації соціальної політики набула особливої актуальності в умовах децентралізації, так як децентралізація передбачає передачу повноважень на місцевий рівень. Нові умови суттєво змінили механізми управління соціальною сферою та потребують негайної адаптації. Основне завдання сучасної соціальної політики полягає в розробці ефективних механізмів і стратегій, які можуть забезпечити доступність соціальних послуг та їх якість відповідно до потреб різних соціальних груп та регіональних особливостей. Тому забезпечення рівного доступу до соціальних послуг виступає інтегральною складовою соціальної справедливості, зниження рівня бідності та посилення соціальної інтеграції.

Так, забезпечення рівного доступу до соціальних послуг в сучасних умовах є складним процесом. Цей процес включає вдосконалення законодавчої бази і механізмів фінансування. Важливим також є безперервний розвиток можливостей місцевої та регіональної влади. До того ж, потрібно впроваджувати нові підходи в організацію соціальної роботи. Одним із ключових завдань у цій сфері є розробка концептуальних моделей, що враховуватимуть соціально-економічну специфіку кожного регіону. Ці моделі повинні забезпечувати соціальними послугами всі групи населення. Важливим завданням є також дослідження взаємозв'язку між ефективністю соціальної політики та рівнем економічного розвитку через призму соціальних витрат і їх впливу на добробут громад.

Оптимізація процедур надання соціальних послуг, мінімізація адміністративних бар'єрів, підвищення прозорості та підзвітності органів влади, розробка інструментів моніторингу та оцінювання ефективності використання бюджетних ресурсів у соціальній сфері сьогодні є основними практичними завданнями соціальної політики із забезпечення рівного доступу до послуг. Зростання соціальної нерівності, депопуляція сільських територій, урбанізація та війна на Сході України є основними передумовами адаптації до нових умов у контексті забезпечення адекватної відповіді на потреби населення та гарантування соціальних прав. Наукові та практичні дослідження в цій галузі, насамперед, мають бути спрямовані на виявлення найбільш ефективних моделей управління, здатних забезпечити стійкий соціальний розвиток та рівні можливості доступу до соціальних послуг.

2. Огляд літературних джерел

Аналіз наукових праць, присвячених соціальній політиці в системі публічного управління, демонструє широкий спектр підходів до забезпечення рівного доступу до соціальних послуг. Це особливо важливо в умовах сучасних викликів, таких як війна, децентралізація та економічна нестабільність. Так, О. Павлова у своєму дослідженні звертає увагу на соціальну політику України під час воєнного стану, акцентуючи на необхідності спрямування державних ресурсів на підтримку найбільш вразливих груп населення. Її висновки стосуються важливості швидкої реакції на соціальні виклики під час криз, що є ключовим для забезпечення рівного доступу до послуг у таких умовах [1]. С. Кудлаєнко у своїй праці зосереджується на структурах механізмів державної соціальної політики, підкреслюючи важливість інтегрованих підходів до управління соціальною сферою. Він пропонує модель координації між різними рівнями влади, що особливо актуально в умовах децентралізації [2]. О. Бражко досліджує функціонування інтегрованих соціальних послуг на різних рівнях влади, наголошуючи на необхідності тісної співпраці між державними та місцевими органами влади. Вона підкреслює нерівномірність розподілу ресурсів і проблеми доступу до якісних послуг у різних регіонах [3].

О. Кришень акцентує увагу на ролі регіональних органів влади у формуванні соціальної політики, досліджуючи виклики, пов'язані з децентралізацією, які впливають на доступність соціальних послуг у різних частинах країни [4]. У свою чергу, Б. Балака аналізує вплив реформування державної системи управління на доступ до соціальних послуг, зазначаючи, як управлінські трансформації впливають на забезпечення рівного доступу до них, особливо в умовах економічної нестабільності [5]. Л. Ємельяненко та Л. Федулова звертають увагу на вплив децентралізації на ефективність надання соціальних послуг, наголошуючи на важливості

локального управління для забезпечення рівного доступу до соціальних благ [6]. В. Медяник досліджує адміністративно-правові аспекти соціальної політики, аналізуючи вплив нормативних механізмів на забезпечення соціальних прав громадян і рівний доступ до послуг [7]. І. Юник фокусується на проблемах та стратегічних пріоритетах державної соціальної політики в Україні, зазначаючи, що економічна нерівність та недостатнє фінансування обмежують можливості для забезпечення рівного доступу до послуг [8].

К. Дрималовська та Р. Бала аналізують різні моделі та підходи до реалізації соціальної політики, звертаючи увагу на необхідність адаптації державних ініціатив для різних регіонів задля покращення доступу до послуг [9]. Т. Кравченко вивчає методи управління соціальними ризиками, підкреслюючи важливість ефективного управління для стабільної соціальної політики, що сприяє кращому доступу до послуг [10].

І. Слободян та І. Судак вивчають міжнародний досвід соціальної політики, роблячи висновки про можливості адаптації закордонних підходів для України задля забезпечення рівного доступу до соціальних послуг [11]. О. Коваль та Р. Власенко аналізують нові підходи до соціальної політики, підкреслюючи важливість інвестування в соціальну сферу для відновлення людського капіталу та забезпечення рівного доступу до послуг [12]. Є. Бородін підкреслює роль цифрових технологій у реформуванні соціальної сфери, зазначаючи, що впровадження єдиної інформаційної системи може значно підвищити доступність соціальних послуг [13].

А. Фаразманд у своїй енциклопедії досліджує глобальні тенденції в соціальній політиці, наголошуючи на важливості врахування міжнародного досвіду для вдосконалення національних систем соціальних послуг [14]. Ч. Рейх акцентує на важливості забезпечення соціальної справедливості через рівний доступ до соціальних послуг, зазначаючи, що його дослідження є важливим для сучасного українського контексту [15]. Г. Дін досліджує механізми державної політики, які спрямовані на забезпечення рівності доступу до послуг, пропонуючи моделі, які можуть бути корисними для реформування соціальної політики в Україні [16]. С. Хансон пропонує порівняльний аналіз політик різних країн, які спрямовані на забезпечення рівних можливостей, що може бути корисним для України у контексті її реформ [17].

Попри різноманіття підходів, деякі аспекти залишаються недостатньо дослідженими. Зокрема, бракує комплексної оцінки ефективності реформ у регіональному розрізі та аналізу впливу цифровізації на довгострокову трансформацію соціальної політики.

3. Постановка завдання

Метою цього дослідження є наукове обґрунтування та розробка підходів для забезпечення рівного доступу до соціальних послуг у державному управлінні в умовах децентралізації та соціально-економічних змін. Основна увага приділяється аналізу сучасної соціальної політики, виявленню ключових проблем і перешкод, що заважають рівному доступу населення до цих послуг, а також розробці практичних рекомендацій для покращення системи їх надання на регіональному та місцевому рівнях.

4. Методи та матеріали

Дослідження ґрунтувалося на всебічному огляді наукових праць та звітів, які стосуються соціальної політики в контексті публічного управління, з акцентом на децентралізацію та соціально-економічні трансформації в Україні. Основною метою було вивчення доступу до соціальних послуг у різних регіонах країни та оцінка впливу децентралізації на ефективність їхнього надання.

Збір статистичних даних проводився по регіонах України з використанням офіційних державних джерел, таких як звіти органів місцевого самоврядування, міністерств, дані Державної служби статистики та інші відкриті дані. Ця статистика охоплювала такі показники, як кількість соціальних послуг, рівень їх фінансування, кількість медичних, освітніх та інших установ у кожному регіоні. Аналіз статистичних даних дозволив порівняти доступність соціальних послуг до та після впровадження децентралізації, а також в умовах поточних соціально-економічних викликів, зокрема війни.

Одним із важливих методів дослідження був порівняльний аналіз, що використовувався для вивчення міжнародного досвіду у сфері соціальної політики. Було проаналізовано підходи

до надання соціальних послуг у таких країнах, як Швеція, Німеччина, Франція та Естонія, де автономія місцевих громад та цифровізація стали ключовими інструментами підвищення якості та доступності соціальних послуг. Порівняння цих підходів з українськими реаліями дало можливість виділити рекомендації для вдосконалення системи соціального забезпечення.

Для дослідження було застосовано комбінацію кількісних і якісних методів. Описова статистика дозволила вивчити загальні тенденції у розвитку соціальних послуг у різних регіонах. Якісний контент-аналіз нормативно-правових актів і політичних рішень допоміг оцінити вплив децентралізації на соціальну політику та розкрити контекстуальні чинники, що впливають на доступність послуг.

Також була розроблена концептуальна модель для оцінки доступу до соціальних послуг, що враховує такі фактори, як соціальний капітал, економічний потенціал регіону, інфраструктура, рівень урядування та цифрові можливості. Модель дозволяє проводити кількісну оцінку доступу до послуг у різних регіонах України.

Для кількісного аналізу було застосовано методи кореляційного аналізу, що дозволили виявити взаємозв'язки між рівнем фінансування соціальних послуг, станом інфраструктури та ефективністю надання соціальних послуг у регіонах. Це дало змогу визначити ключові фактори, які впливають на доступність соціальних послуг, та розробити рекомендації для подальшого вдосконалення соціальної політики.

5. Результати та обговорення

Еволюція соціальної політики в системі публічного управління України пройшла кілька ключових етапів, що супроводжувалися змінами у нормативно-правовому регулюванні та адаптацією міжнародних стандартів до національного законодавства. На початкових етапах незалежності соціальна політика базувалася на радянській централізованій моделі, що обмежувала доступ до соціальних послуг окремих категорій населення. Прийняття перших законів, таких як «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» (1991) та «Про соціальний захист ветеранів праці та інших громадян похилого віку» (1993), заклало підґрунтя для системи соціального захисту, але ще не забезпечило рівного доступу до соціальних послуг для всіх громадян.

Протягом 2000-х років, особливо після ухвалення Закону «Про соціальні послуги» (2003), відбулися перші спроби залучити до надання послуг недержавні організації, що розширило спектр надавачів соціальних послуг. Стратегічною метою прийняття Закону в новій редакції вид 2019 р. є удосконалення законодавчих умов для організації та ефективного надання соціальних послуг [20]. Проте, незважаючи на спроби адаптуватися до міжнародних стандартів, соціальні послуги залишалися обмеженими в багатьох регіонах через фінансові та організаційні труднощі.

Значний вплив на розвиток соціальної політики мала ратифікація Україною Європейської соціальної хартії (1996) та Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю (2009) [19]. Ці документи запровадили нові принципи рівності та доступності, що вимагало перегляду національного законодавства та розробки нових нормативних актів. Запровадження міжнародних стандартів стало імпульсом для розробки програм соціальної підтримки, орієнтованих на потреби різних категорій населення, проте на практиці їхня реалізація залишалася обмеженою через недостатність ресурсів та інституційної спроможності.

Подальші зміни відбулися з початком децентралізації, коли прийняття Закону «Про місцеве самоврядування» (1997) та «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (2015) створили умови для передачі повноважень щодо надання соціальних послуг місцевим органам влади [19]. Це надало громадам більшу автономію у прийнятті рішень та можливість адаптувати соціальні послуги до потреб локального населення, але викликало й нові виклики, пов'язані з нерівномірністю забезпечення послуг у різних регіонах.

Реалізація соціальної політики в умовах децентралізації в Україні набула нових рис, що зумовлено переходом до більш автономного управління на місцевому рівні. Це, в свою чергу, сприяло оптимізації надання соціальних послуг, поліпшенню їх доступності та якості, а також адаптації до потреб населення. Однак у процесі реалізації соціальної політики виникають різноманітні чинники, що впливають на цей процес.

Важливими аспектами соціальної політики в умовах децентралізації є фінансування, інституційна спроможність, доступність соціальної інфраструктури, організаційна взаємодія та

врахування потреб різних соціальних груп населення. В табл. 1 представлено ключові чинники, які впливають на доступність та якість соціальних послуг.

Таблиця 1. Ключові чинники, які впливають на доступність та якість соціальних послуг

Чинники	До децентралізації	Після децентралізації	В умовах війни
Фінансування	Централізоване управління, залежність від державного бюджету	Більша фінансова автономія, можливість залучення коштів	Обмеження ресурсів через війну, пріоритет на потреби оборони
Інституційна спроможність	Низька ефективність управління	Підвищення ролі місцевих органів самоврядування	Втрата кадрів, зменшення спроможності
Соціальна інфраструктура	Нерівномірний розподіл	Розвиток інфраструктури на місцях	Зруйнування об'єктів інфраструктури
Організаційна взаємодія	Відсутність координації	Міжвідомча взаємодія	Втрата координації через війну, залучення міжнародних організацій
Доступність для різних груп	Обмежений доступ	Підвищена доступність	Залежність від території та потреб ВПО

Джерело: розроблено автором за даними, наведеними у [12, 14, 15, 16].

Після впровадження децентралізації та перерозподілу повноважень органи місцевого самоврядування отримали більше можливостей для розвитку соціальної інфраструктури, покращення якості послуг та їхньої адаптації до місцевих умов. Це забезпечило підвищення рівня доступу до соціальних послуг у багатьох територіальних громадах, які до цього не мали належних ресурсів для задоволення потреб населення. Однак вплив війни суттєво трансформував ці досягнення. Зокрема, відбулося різке зниження фінансових можливостей місцевих бюджетів через перенаправлення частини ресурсів на забезпечення обороноздатності країни та допомогу переміщеним особам. Це стало основним викликом для підтримки стабільного функціонування системи соціальних послуг на місцях, особливо у громадах, що розташовані поблизу зон активних бойових дій.

Зниження інституційної спроможності місцевих органів влади в умовах міграції населення та кадрового дефіциту також негативно позначилося на якості надання послуг. Втрата кваліфікованих кадрів у соціальній сфері, викликана міграцією або вимушеним переселенням, зменшила потенціал місцевих громад до підтримання рівня послуг, які раніше забезпечувалися на відповідному рівні. Додатково, у зв'язку з військовими діями, значна частина соціальної інфраструктури була зруйнована, що ще більше ускладнило ситуацію з доступністю соціальних послуг, особливо для внутрішньо переміщених осіб та постраждалих від війни.

Міжнародний досвід забезпечення соціальної справедливості та рівноправного доступу до соціальних послуг показує різні ефективні підходи, які можна адаптувати в Україні [1]. Хоча в Україні вже впроваджена децентралізація і розвиваються цифрові сервіси, необхідні додаткові заходи для досягнення повної ефективності. У табл. 2 наведено приклади з інших країн та пояснено, як їхні підходи можуть бути корисними для України.

Міжнародний досвід країн, таких як Швеція, Німеччина, Франція та Естонія, демонструє ефективні підходи до забезпечення соціальної справедливості та рівноправного доступу до соціальних послуг, які можна частково адаптувати до українських реалій. Зокрема, у Швеції муніципалітети мають високий рівень фінансової та організаційної автономії, що дозволяє їм самостійно керувати соціальними програмами, включаючи догляд за людьми похилого віку. Такий підхід може бути корисним для України, де громади все ще стикаються з недостатнім рівнем фінансових ресурсів, що обмежує їх можливості надавати якісні соціальні послуги. Підвищення фінансової незалежності місцевих громад сприятиме більш ефективній організації соціальної допомоги та наданню послуг на місцевому рівні.

У Німеччині соціальне підприємництво є важливим елементом інтеграції вразливих груп населення, зокрема осіб з обмеженими можливостями. Підприємства, де значна частина працівників належить до вразливих груп, отримують державну підтримку, що дозволяє їм забезпечувати зайнятість і соціальну інтеграцію. В Україні такі механізми лише починають розвиватися, і їх активне впровадження могло б вирішити проблему безробіття серед вразливих верств населення та сприяти їх економічній і соціальній інтеграції.

Таблиця 2. Ключові чинники, які впливають на доступність та якість соціальних послуг

Країна	Характеристика підходу	Можливості адаптації до умов України
Швеція	Муніципалітети мають фінансову та організаційну автономію у сфері соціальних послуг, включаючи догляд за людьми похилого віку та надання інших соціальних послуг.	Підвищення фінансової незалежності місцевих громад дозволить ефективніше надавати соціальні послуги, зокрема в контексті старіння населення.
Німеччина	Соціальне підприємництво є ключовим механізмом для працевлаштування вразливих груп, зокрема осіб з інвалідністю. Існують підприємства, де значна частка працівників належить до вразливих груп, що забезпечує їх соціальну інтеграцію.	Впровадження механізмів підтримки соціального підприємництва дозволить сприяти зайнятості вразливих груп населення та інтеграції людей з обмеженими можливостями.
Франція	Універсальна система соціального захисту забезпечує рівноправний доступ до медичних і соціальних послуг для всіх громадян, включаючи повне покриття медичних витрат для малозабезпечених через програму СМУ.	Розширення програм соціального захисту в Україні сприятиме рівному доступу до медичних та соціальних послуг, особливо для малозабезпечених верств населення.
Естонія	Електронне урядування забезпечує надання 99% державних послуг онлайн, включаючи соціальні послуги. Громадяни можуть отримувати медичні, освітні та інші послуги через цифрові платформи без відвідування установ.	Подальша цифровізація соціальних послуг в Україні розширить доступ до них для віддалених регіонів та зменшить адміністративне навантаження на державні установи.

Джерело: розроблено автором за даними, наведеними у [9, 11].

Франція пропонує модель універсальної системи соціального захисту, що забезпечує рівноправний доступ до медичних і соціальних послуг для всіх громадян. Програма СМУ (Couverture Maladie Universelle) гарантує повне покриття медичних витрат для малозабезпечених, що значно знижує рівень нерівності в доступі до медичної допомоги [17]. В Україні існує необхідність у створенні подібних універсальних програм, які б охоплювали не лише медичне страхування, але й інші аспекти соціального захисту, що дозволило б забезпечити справедливий розподіл ресурсів і знизити соціальну нерівність.

Естонія демонструє приклад ефективного електронного урядування, де майже всі державні послуги, включаючи соціальні, доступні онлайн. Це дозволяє громадянам отримувати необхідні послуги швидко і без фізичної присутності в державних установах. В Україні вже діє система "Дія", яка дозволяє громадянам користуватися багатьма державними послугами онлайн, проте її функціонал ще не повністю охоплює сферу соціальних послуг. Впровадження системи "Соціальна громада" сприяло розвитку надання послуг на місцевому рівні, охопивши 1437 територіальних громад, що значно підвищило доступність послуг для населення [18]. Подальший розвиток цифрових платформ дозволить полегшити доступ до соціальних послуг у віддалених регіонах, а також зменшити навантаження на державний апарат.

Розробка концептуальної моделі забезпечення рівного доступу до соціальних послуг у системі публічного управління є надзвичайно актуальною в умовах сучасних соціально-економічних викликів, включаючи наслідки війни в Україні. Ця модель дозволяє оцінювати та вдосконалювати доступність соціальних послуг у різних регіонах, враховуючи їхню специфіку, рівень розвитку інфраструктури, стан економіки та можливості цифровізації. Головна особливість моделі полягає в її інтеграційному підході, який охоплює ключові показники, що впливають на ефективність публічного управління соціальними послугами [5], а також у можливості адаптації до мінливих умов, зокрема, кризових ситуацій, таких як війна.

Запропонована модель базується на сукупності кількісних показників, що дозволяють об'єктивно оцінити рівень доступу до соціальних послуг у певному регіоні. Ці показники охоплюють п'ять основних факторів: соціальний капітал, економічний потенціал, стан інфраструктури, рівень управління та цифрові можливості. Кожен з цих факторів відображає конкретний аспект забезпечення доступу до соціальних послуг і враховує як економічні, так і соціальні характеристики регіонів.

Основна мета моделі – забезпечення рівного доступу до послуг у контексті соціально-економічної та інфраструктурної специфіки регіонів, що набуває особливого значення у зв'язку з наслідками війни.

Формула моделі:

$$Z=f(C, E, R, T, D) \quad (1)$$

де Z – загальний індекс доступу до соціальних послуг;

C – індекс соціального капіталу;

E – індекс економічного потенціалу;

R – індекс розвитку інфраструктури;

T – індекс рівня управління;

D – індекс цифрових можливостей.

Показники оцінки рівного доступу до соціальних послуг за компонентами моделі пояснено в табл. 3.

Таблиця 3. Показники оцінки рівного доступу до соціальних послуг за компонентами моделі

Компонент моделі	Опис компоненту	Показники оцінки
Соціальний капітал (C)	Оцінюється на основі кількості медичних, освітніх закладів, культурних інституцій на 1000 осіб	Кількість шкіл, лікарень, культурних закладів
Економічний потенціал (E)	Враховується ВРП на душу населення, рівень доходів, зайнятість	Середній дохід, рівень зайнятості
Інфраструктура (R)	Оцінка стану транспортної інфраструктури та доступу до послуг	Якість доріг, наявність транспорту
Рівень урядування (T)	Оцінюється ефективність управління та боротьба з корупцією	Індекс ефективності управління, індекс корупції
Цифрові можливості (D)	Враховується впровадження електронного урядування та рівень доступу до інтернету	Відсоток покриття інтернетом, доступ до електронних послуг

Джерело: розроблено автором.

Для кожного компонента (C, E, R, T, D) оцінки проводяться за шкалою від 0 до 100 балів, де 0 – це відсутність послуг або ресурсів, а 100 — максимальна доступність і ефективність. Оцінка базується на реальних даних статистичних показників, таких як кількість соціальних установ, середній дохід на душу населення, рівень доступу до інтернету тощо.

Загальна формула розрахунку індексу доступу до соціальних послуг:

$$Z = \frac{C \cdot w_C + E \cdot w_E + R \cdot w_R + T \cdot w_T + D \cdot w_D}{w_C \cdot w_E \cdot w_R \cdot w_T \cdot w_D} \quad (2)$$

де Z – загальний індекс доступу до соціальних послуг;

C, E, R, T, D – оцінки за компонентами;

w_C, w_E, w_R, w_T, w_D – вагові коефіцієнти кожного компоненту.

Вагові коефіцієнти можуть змінюватися залежно від пріоритетів регіону. Наприклад, для регіонів з розвиненими цифровими можливостями більша вага може надаватися компоненту цифровізації. Зазвичай вагові коефіцієнти є рівними (0.2 для кожного компоненту), що дає рівноправну оцінку всім аспектам.

Оцінка ефективності доступу до соціальних послуг для регіонів України проводиться на основі реальних статистичних даних. Так, для Київської області соціальний капітал оцінено на 90 балів завдяки високій кількості соціальних закладів, зокрема шкіл та лікарень, у поєднанні з доступом до культурних ресурсів. Економічний потенціал оцінено на 80 балів через високий рівень доходів та зайнятості населення. Інфраструктура у Київській області оцінюється на 70 балів, що вказує на достатньо розвинену транспортну мережу та доступ до послуг. Рівень урядування отримав 60 балів, що свідчить про наявність проблем із корупцією, а цифрові можливості – 85 балів завдяки активному впровадженню електронних послуг.

Таблиця 4. Оцінка ефективності доступу до соціальних послуг для регіонів України

Область	Соціальний капітал (С)	Економічний потенціал (Е)	Інфраструктура (R)	Рівень урядування (Т)	Цифрові можливості (D)	Вагові коефіцієнти	Загальний індекс доступу (Z)
Київська	90	80	70	60	85	0,2, 0,2, 0,2, 0,2, 0,2	77
Львівська	85	75	65	55	80	0,2, 0,2, 0,2, 0,2, 0,2	72
Херсонська	60	50	45	40	55	0,2, 0,2, 0,2, 0,2, 0,2	50
Київська	90	80	70	60	85	0,2, 0,2, 0,2, 0,2, 0,2	77
Львівська	85	75	65	55	80	0,2, 0,2, 0,2, 0,2, 0,2	72

Джерело: розроблено автором.

Для Львівської області соціальний капітал оцінено на 85 балів через середню кількість медичних та освітніх закладів. Економічний потенціал отримав 75 балів, що є показником середнього рівня доходів та зайнятості. Інфраструктура оцінена на 65 балів, а рівень урядування та цифрові можливості на 55 та 80 балів відповідно.

Загальна модель є важливим інструментом для публічного управління, оскільки дозволяє оцінити та покращити надання соціальних послуг на основі об'єктивних показників.

Формування дієвих механізмів фінансування, організації та контролю надання соціальних послуг на місцевому рівні є центральним завданням публічного управління, особливо в умовах соціально-економічних викликів та наслідків війни [21]. Відсутність достатнього фінансування ускладнює забезпечення соціальних послуг, зокрема в регіонах, що постраждали від війни. Обмеженість бюджетних ресурсів, нерівномірність їх розподілу між регіонами та соціальними сферами створює перепони для належного забезпечення послуг. Друга значна проблема полягає у слабкій організації, де часто не вистачає координації між різними рівнями влади, що призводить до дублювання функцій і неефективного використання ресурсів, що знижує якість послуг. Нарешті, недостатній моніторинг якості надання соціальних послуг заважає вчасному виявленню та коригуванню проблем, що ускладнює поліпшення послуг через відсутність індикаторів ефективності.

Для вирішення зазначених проблем доцільно розробити практичні рекомендації для місцевих органів щодо вдосконалення механізмів фінансування, організації та моніторингу соціальних послуг. Ці рекомендації спрямовані на підвищення ефективності використання ресурсів, покращення якості послуг та забезпечення соціальної результативності (табл. 5).

Таблиця 5. Оцінка ефективності доступу до соціальних послуг для регіонів України

Проблема	Рекомендація	Очікуваний результат
Недостатнє фінансування	Забезпечити перерозподіл бюджетних коштів на користь соціальних послуг шляхом збільшення фінансування з державного та місцевого бюджетів; впровадження механізмів державного та приватного партнерства.	Підвищення фінансової спроможності регіонів та забезпечення належного рівня фінансування послуг.
Неефективна організація	Створити координаційні центри на місцевому рівні для узгодження діяльності різних органів влади, а також підвищити роль місцевих громад у прийнятті рішень.	Покращення координації між органами влади та раціоналізація використання ресурсів.
Недостатній моніторинг	Впровадити систему регулярного моніторингу надання послуг на основі визначених показників ефективності; залучити громадські організації до моніторингу та оцінки якості соціальних послуг.	Швидке виявлення проблем, підвищення якості послуг і збільшення рівня прозорості.

Джерело: розроблено автором.

Рекомендації, які запропоновані в рамках дослідження, спрямовані на підвищення ефективності надання соціальних послуг шляхом удосконалення основних механізмів їхнього функціонування. Забезпечення належного фінансування дасть змогу регіонам отримати необхідні ресурси для задоволення потреб населення. Створення координаційних центрів і

посилення ролі місцевих громад допоможе уникнути дублювання функцій, поліпшити розподіл ресурсів і підвищити якість послуг. Введення системи моніторингу дозволить своєчасно виявляти проблеми та оперативно реагувати на них, що в підсумку підвищить соціальну ефективність. Окрім цього, важливим етапом є розробка покрокового алгоритму дій для реалізації цих рекомендацій на місцевому рівні. Алгоритм може включати такі кроки (рис. 1):

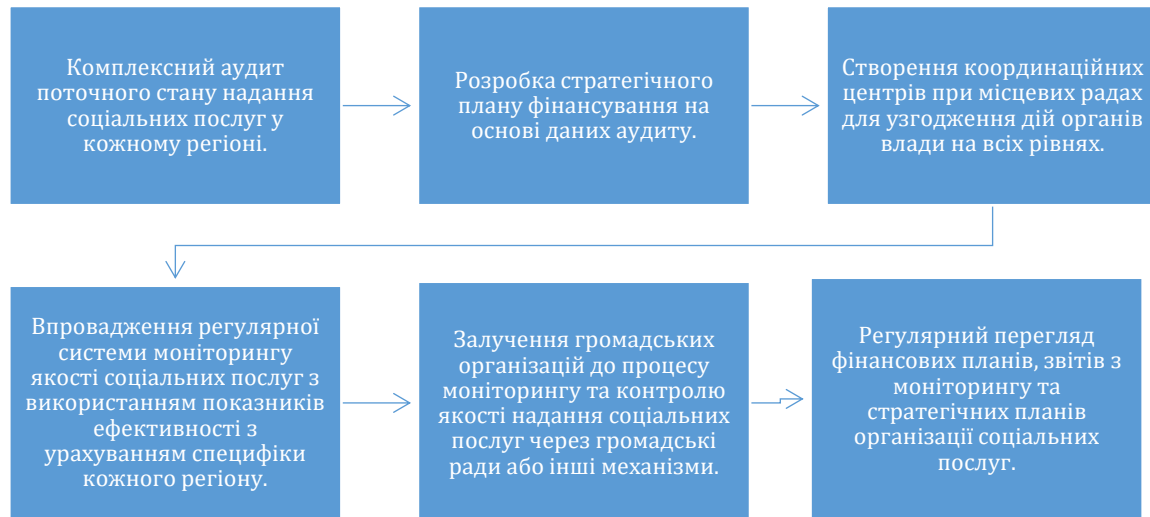

Рис. 1. Алгоритм удосконалення механізмів фінансування, організації та моніторингу соціальних послуг на місцевому рівні в умовах сучасних викликів

Джерело: розроблено автором.

Запропонований план дій покликаний всебічно покращити систему надання соціальних послуг на місцевому рівні, враховуючи особливості регіонів і сучасні виклики. Спочатку потрібно провести перевірку поточного стану соціальних послуг, щоб точно виявити проблеми і визначити пріоритети. Це допоможе створити стратегічний фінансовий план, який забезпечить кращий розподіл ресурсів і підвищить фінансові можливості регіонів. Координаційні центри, організовані при місцевих радах, будуть відігравати важливу роль у тому, щоб дії органів влади на всіх рівнях були злагодженими, що дозволить уникнути дублювання обов'язків і зробити процес надання послуг ефективнішим.

Регулярний моніторинг якості послуг є важливою частиною цього плану, оскільки він дає змогу швидко реагувати на виникаючі проблеми. Визначені показники допоможуть об'єктивно оцінювати якість послуг, враховуючи специфіку кожного регіону. Залучення громадських організацій до процесу моніторингу підвищить прозорість і довіру людей до місцевої влади. Постійне коригування планів на основі результатів моніторингу дасть змогу швидко пристосуватися до змін і нових викликів.

6. Висновки

Встановлено, що децентралізація суттєво змінила публічне управління в Україні, особливо у соціальній політиці. Місцеві громади отримали більше самостійності у прийнятті рішень і розподілі ресурсів. Однак, проблеми залишаються: місцеві органи влади не завжди мають достатньо інституційних можливостей, спостерігається нерівність у доступі до соціальних послуг між регіонами, а війна погіршує ситуацію, обмежуючи фінанси та знижуючи якість послуг. Бойові дії руйнують соціальну інфраструктуру, створюють кадровий дефіцит і ускладнюють надання допомоги внутрішньо переміщеним особам та людям у постраждалих регіонах.

Запропоновано концептуальну модель, що дозволяє оцінювати доступ до соціальних послуг за допомогою статистики та враховує регіональні соціально-економічні умови. Ця модель може бути адаптована до змінних умов, зокрема кризових ситуацій, пов'язаних із війною. На

основі міжнародного досвіду (Швеція, Німеччина, Франція, Естонія) були рекомендовані кроки з підтримки соціального підприємництва, розширення програм соціального захисту та цифровізації послуг. Проте ці заходи є частиною ширшого підходу до вдосконалення соціальної політики України.

Рекомендовані заходи включають покращення фінансування, організації та моніторингу соціальних послуг. Важливими кроками є створення координаційних центрів для взаємодії на різних рівнях влади, регулярний моніторинг якості послуг з урахуванням ефективності, а також залучення громадськості до оцінки послуг.

Подальші дослідження повинні фокусуватися на розробці нових методів оцінки ефективності соціальних послуг під час криз, а також удосконаленні моделі доступу до цих послуг, враховуючи сучасні виклики, включно зі зниженням спроможності інституцій через наслідки війни та міграцію.

References

1. Pavlova, O. (2023). Osoblyvosti sotsialnoi polityky v umovakh voiennoho stanu v Ukraini [Peculiarities of social policy during martial law in Ukraine]. *Naukovo-teoretychnyi almanakh Hrani – Scientific-Theoretical Almanac Hrani*, 26(6), 122–126. <https://doi.org/10.15421/1723139> (in Ukrainian)
2. Kudlaienko, S. (2019). Struktura systemy mekhanizmiv realizatsii derzhavnoi sotsialnoi polityky v umovakh intehratsiinoho rozvytku [The structure of mechanisms of state social policy implementation in the context of integration development]. *Scientific Review*, 10(53), 41–53. <https://www.naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/1711> (in Ukrainian)
3. Brazhko, O. (2023). Funktsionuvannya intehrovanykh sotsialnykh posluh na derzhavnomu ta mistsevomu rivni [Functioning of integrated social services at the state and local levels]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnologii – Scientific Innovations and Advanced Technologies*, 11(25), 44–56. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-11\(25\)-44-56](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-11(25)-44-56) (in Ukrainian)
4. Kryshen, O. (2020). Suchasni tendentsii formuvannya, realizatsii ta rozvytku rehionalnoi sotsialnoi polityky v Ukraini [Current trends in the formation, implementation, and development of regional social policy in Ukraine]. *Publichne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannya – Public Administration and Local Government*, 1, 52–58. <https://doi.org/10.33287/102007> (in Ukrainian)
5. Balyka, B. (2021). Publichne upravlinnia u sferi sotsialnoi polityky [Public administration in the field of social policy]. *Problemy suchasnykh transformatsii – Problems of Modern Transformations*, 2, 67–70. <https://doi.org/10.54929/pmtl-issue2-2021-12> (in Ukrainian)
6. Yemelienko, L., & Fedulova, L. (2021). Detsentralizatsiia v sferi sotsialnoi polityky v rehionakh Ukrainy [Decentralization in the field of social policy in the regions of Ukraine]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and the State*, 4, 4–11. http://www.economy.in.ua/pdf/4_2021/3.pdf (in Ukrainian)
7. Medyanyk, V. (2020). Poniattia derzhavnoi sotsialnoi polityky: administratyvno-pravovyi aspekt [The concept of state social policy: Administrative and legal aspects]. *Yurydychni naukovyi elektronnyi zhurnal – Legal Scientific Electronic Journal*, 3, 528–531. http://lsej.org.ua/3_2020/130.pdf (in Ukrainian)
8. Yunik, I. (2023). Realizatsiia suchasnoi derzhavnoi sotsialnoi polityky v Ukraini: osnovni problemy ta stratehichni priorytety [Implementation of modern state social policy in Ukraine: Main problems and strategic priorities]. *Pravo ta derzhavne upravlinnia – Law and Public Administration*, 2, 187–195. http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2023/27.pdf (in Ukrainian)
9. Drymalovska, K., & Bala, R. (2021). Derzhavna sotsialna polityka: sutnist, modeli, napriamy [State social policy: Essence, models, directions]. *Problemy Ekonomiky – Problems of Economy*, 1, 178–184. https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2021-1_0-pages-178_184.pdf (in Ukrainian)
10. Kravchenko, T. (2019). Metody upravlinnia sotsialnyimi ryzykamy v konteksti suchasnoho derzhavnoho upravlinnia [Methods of managing social risks in the context of modern public administration]. *Derzhava ta rehiony – State and Regions*, 4, 129–135. <https://doi.org/10.32840/1813-3401-2019-4-21> (in Ukrainian)
11. Slobodyan, I., & Sudak, I. (2021). Mizhnarodnyi dosvid realizatsii sotsialnoi polityky derzhavy [International experience in the implementation of state social policy]. *Nove ukrainske pravo – New Ukrainian Law*, 3, 332–337. <https://if.uu.edu.ua/nove-ukrainske-pravo-vypusk-3-2021-r/> (in Ukrainian)
12. Koval, O., & Vlasenko, R. (2023). Nova sotsialna polityka yak shliakh do vidnovlennia liudskoho kapitalu [New social policy as a way to restore human capital]. *Ukrainskyi sotsium – Ukrainian Society*, 3, 126–136. https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2023/11/126_136_No-3-86_2023_ukr.pdf (in Ukrainian)
13. Borodin, Y. (2021). Zaprovadzhennia yedynoi informatsiinoi systemy v konteksti reformuvannya publicznego upravlinnia sotsialnoiu sferoiu [Implementation of a unified information system in the context of public administration reform in the social sphere]. *Aspekty publicznego upravlinnia – Aspects of Public Administration*, 5–10. <https://doi.org/10.15421/152151> (in Ukrainian)

14. Farazmand, A. (Ed.). (2023). *Global encyclopedia of public administration, public policy, and governance* (2nd ed.). Springer Nature. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-66252-3>
15. Reich, C. (2020). Individual rights and social welfare: The emerging legal issues. In *Welfare Law* (pp. 255–267). Routledge. <https://hjkml1089/ther.2012.0001>
16. Dean, H. (2019). *Social policy* (3rd ed.). Polity Press. <http://surl.li/nqsemq>
17. Hansson, S. (2024). Equal opportunity. In Sardoč, M. (Ed.), *Handbook of equality of opportunity* (pp. 1–30). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-55897-9_2
18. Sukhova, K. (2022). Normatyvno-pravova baza orhanizatsii nadання sotsialnykh posluh [Regulatory framework for the provision of social services]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: Practice and Experience*, 7-8, 64-70. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2022.7-8.64> (in Ukrainian)
19. Matsiola, I. (2022). Mizhnarodnyi ta vitchyzniani riven zabezpechennia publichnoi sotsialnoi polityky: normatyvna baza [International and domestic levels of public social policy provision: Regulatory framework]. *Naukovi pratsi MAUP – Scientific Works of MAUP*, 6(66), 38–45. [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-6\(66\)-5](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-6(66)-5) (in Ukrainian)
20. Antonova, L., & Dombrovska, S. (2023). Analiz sotsialnykh posluh kriz pryzmu vprovadzhennia elektronnoho uriaduvannia [Analysis of social services through the prism of e-governance implementation]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnologii – Scientific Innovations and Advanced Technologies*, 6(20), 622–636. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-6\(20\)-622-636](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-6(20)-622-636) (in Ukrainian)
21. Zatserkivna, M. (2023). Tsyfrovizatsiia osvity ta marketynh osvitnikh posluh v umovakh zbroinoi ahresii Rosiiskoi Federatsii proty Ukrainy [Digitalization of education and marketing of educational services in the conditions of the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine]. *Tsyfrova platforma: informatsiini tekhnologii v sotsialno-kulturnii sferi – Digital Platform: Information Technologies in the Socio-Cultural Sphere*, 6(1), 43–52. <http://infotech-soccult.knukim.edu.ua/article/view/283941> (in Ukrainian)